

MARIN PEDA 5 AUGUST 1922 - 16 MAI 1980

„Fenomenele de dezagregare a familiei țărănești, mitologia rurală, ciclurile biologice, cosmice și profesionale, obiceiurile și tradițiile, tipologia umană țărănească, rolurile sociale din cadrul organizării satului sunt prezentate în roman cu o expresivitate rar întâlnită, sugerându-se totodată valoarea satului ca izvor și rezervor al vitalității naționale”. (Marian Popa, „Dicționar de literatură română contemporană”, 1977, despre „Moromeții”)

Scriitor realist, Marin Preda consideră că, în afara unor noțiuni ca istorie, adevăr, realitate, proza n-ar avea niciun înțeles. O operă trebuie judecată în funcție de partea ei de adevăr și o carte bună este aceea care transmite, într-o modalitate estetică acceptabilă, un adevăr social și psihologic.

Acesta este în esența sa crezul artistic al unuia dintre cei mai valoroși prozatori români ai literaturii postbelice - Marin Preda - romancier și creator de proze scurte, schițe, povestiri. Marin Preda s-a născut la 5 august 1922 în satul Siliștea-Gumești din județul Teleorman, în familia țăranului Tudor Călărășu; „...tata nu m-a înfiat. Eu port numele din prima căsătorie a mamei”.

În septembrie 1930, a fost înscris în clasa I la școala din comuna natală, „cu scopul mărturisit de tatăl meu să învăț doar să mă iscălesc”, dar curând familia a renunțat la această idee, astfel că în 1937 își continuă învățătura, urmând cursurile Școlii Normale din Abrud, apoi ale celei din Cristur-Odorhei.

S-a distins la obiectele Istorie și Matematică, dar a atras și atenția profesorului de literatură cu o compunere despre tatăl său (Tudor Călărășu va intra în rândul celor mai izbutite și cunoscute personaje literare cu numele Ilie Moromete).

După închiderea Școlii de la Cristur-Odorhei în urma Dictatului de la Viena, Marin Preda primește repartizare pentru anul al IV-lea la o formă similară de învățământ în București (1940).

În 1941 începe colaborarea cu revista „Albatros” ce apăruse în 10 martie, condusă fiind de poetul Geo Dumitrescu, care îi reține manuscrisele, dar nu le publică. Într-un volum colectiv de versuri, „Sârmă ghimpată”, îi include poezia „Întoarcerea fiului rătăcit”. Intervalul temporal dintre septembrie 1941 și martie 1942 a fost extrem de împovărat de lipsuri. Cu sprijinul lui Geo Dumitrescu a fost angajat corector la ziarul „Timpul”. La mijlocul lunii aprilie (1942) îi apare schița

„Pârlitu” în două numere consecutive.

În cenaclul „Sburătorul”, condus de Eugen Lovinescu, citește schița „Calul” apoi publică în „Timpul” schițele „Strigoaica”, „Salcâmul”, „Calul”, „Noaptea”, „La câmp”.

Din septembrie 1942 devine secretar de redacție la „Evenimentul zilei”, angajat de Ion Vinea, la recomandarea lui Eugen Lovinescu. Stagiul militar, efectuat între 1943-1945, își găsește ecourile în schițele și nuvelele „Albastra zare a morții”, „Soldatul cel mititel”, „Îndrăzneala”. Din 1945 este corector la revista „România literară”. Publică alte proze scurte în revistele „Viața socială” și „CFR”. În 1946 colaborează și la revistele „Studentul român” și „Lumea”. În 1947 îi apar în „Revista literară” schițele „Salcâmul” și „Întâia moarte a lui Anton Tudose”. În 1948 apare la „Cartea Românească” volumul „Întâlnirea din Pământuri”; în 1949 îi apare nuvela „Ana Roșculeț”, care atrage asupra autorului încadrarea în curentul numit naturalism, de care autorul era complet străin. Nuvela „Desfășurarea”, publicată în 1952, pe când făcea parte din redacția revistei „Viața românească”, îi aduce „Premiul de stat pentru literatură”. Filmul realizat în urma scenariului scris de autor după această nuvelă a rămas o realizare notabilă a cinematografului românesc. Spre sfârșitul anului 1955 apare în librărie volumul I al romanului „Moromeții”, care fusese publicat în foileton în „Viața românească”. Pentru această capodoperă a romanului postbelic românesc și a autorului, Marin Preda a primit „Premiul de Stat” în 1956, an în care îi apare și nuvela „Ferestre întunecate”. În urma unei călătorii în Vietnam scrie nuvela „Friguri”, care este urmată de o altă nuvelă valoroasă, „Îndrăzneala”. În 1962 apare romanul „Risipitorii”, prima sa carte de „scriitor profesionist”, construită pe fuziunea dintre tema sacrificării premeditate a sentimentului de prietenie și atitudinea omului în fața suferinței. În 1963 semnează în ziarul „Scânteia tineretului” rubrica „Să discutăm despre tinerețe, educație, răspundere”. În 1965 traduce romanul „Ciuma” de A. Camus. În 1966 apare volumul „Întâlnirea din Pământuri” în care sunt retipărite „Colina”, „Calul”, „La câmp” și „Desfășurarea”, în „Biblioteca pentru toți”. În 1967 apare al doilea volum al romanului „Moromeții”, urmat de „Intrusul” (1968), „Marele singuratic” (1971) și „Imposibila întoarcere” (1971). În colaborare cu N. Gane traduce „Demonii” de Dostoievski. Din 1970 era directorul editurii „Cartea Românească”, iar din 1974 era membru corespondent al Academiei Române.

În 1975 publică primul volum din „Delirul”, apoi în 1977 „Viața ca o pradă” și al doilea volum din „Delirul”. Între 1978-1980 a creat „Cel mai iubit dintre pământeni”, ultimul său roman, căci a murit în 16 mai 1980 în camera sa de creație de la palatul brâncovenesc de la Mogoșoaia. Atinsese cel mai înalt nivel artistic, astfel că a fost considerat „clasic” al literaturii contemporane încă din timpul vieții.

Primele schițe și nuvele ale lui M. Preda se caracterizează printr-o extremă obiectivare a viziunii. Lumea satului românesc din partea de nord a Bărăganului, univers propriu scriitorului, este privită din afară și de la mare distanță sufletească, fiind instantanee de un relief halucinant ale unor momente de erupție instinctuală.

Întâia mare realizare românească, „Moromeții” relevă lumea satului cu dimensiunea ei afectivă și spirituală profundă, văzută din interior. Satul este un spațiu unde se simte și se gândește într-un mod specific, țăranii au o viață morală adâncă și existența lor se desfășoară în cadrele unei spiritualități constituite. Acest univers este caracterizat prin stabilitate, echilibru și încredere în rațiune. Acțiunea romanului se desfășoară de-a lungul mai multor decenii, începând cu câțiva ani înaintea celei de-a doua conflagrație mondială, când timpul avea răbdare cu oamenii, continuă și după Al Doilea Război Mondial și se încheie când timpul nu mai are răbdare. Pe fondul vieții satului, cu toate manifestările ei ancestrale, se desfășoară viața familiei Moromete, urmărită din momentul stabilității până la completa destrămare, fenomen social cu amplă semnificație: dispariția satului și a țăranului, temelia de milenii a existenței țării. Privit din perspectiva dezastrului de astăzi al patriei, romanul lui Marin Preda devine expresia unui strigăt de revoltă, indignare și condamnare a aceluși nefast proces distructiv. Simbolic, este sugerat de două imagini sugestive: la începutul romanului Moromete se întoarce de la câmp cu căruța trasă de doi cai falnici, are alături întreaga familie. Imaginea finală îl arată pe Moromete bătrân și bolnav, dus la dispensar într-o roabă împinsă de un

copil. Curând se va stinge având lângă el doar una dintre fete. Îi va fi păstrată amintirea, căci pe polița fierăriei lui Iocan mulți ani va fi văzut chipul lui modelat în lut de Din Vasilescu. Ilie Moromete, supranumit țăran filosof, ultimul țăran adevărat din literatura noastră, ca personaj realist, este realizat din lumini și umbre.

Destinul copiilor - băieților lui Moromete este urmărit în romanele „Delirul” și „Marele singuratic”, astfel că această trilogie se constituie într-o adevărată epopee a Moromeților. Acestui fir narativ i se adaugă marile evenimente istorice, precum reprimarea mișcării legionare în „Delirul”. „Marele singuratic” relatează viața celui mai mic băiat - Niculae Moromete, care devine inginer horticol la Parcul Mogoșoaia. În „Intrusul” (1968) universul tematic este acela al lumii industriale printr-o optică aparte. Personajul principal, electricianul Călin Surupăceanu, se confesează, retrăindu-și principalele momente ale vieții până la un punct care marchează închiderea unui ciclu existențial. Pe șantierul unei construcții industriale, viața sa se confundă cu aceea a șantierului, căruia i se dăruie cu o generozitate și o candoare ce nu cunosc limitele și măsurile de precauție, urmând exemplul inginerului Dan care îl fascinașe prin capacitatea sa imaginativ-constructivă.

După satisfacerea stagiului militar se întoarce în orașul la a cărui edificare contribuise cu atâta entuziasm, dar, spre nefericirea lui, aspirațiile sale de perfecționare se năruiesc brutal. Acest om de mare puritate morală salvează de la moarte un muncitor iresponsabil căzut într-o cisternă. Actul lui de curaj are urmări cumplite: este desfigurat fizic și treptat se degradează și moral, căci familia i se destramă, iar orașul îl respinge. Cel mai citit și apreciat roman al lui M. Preda, după „Moromeții”, este „Cel mai iubit dintre pământeni”, la care a trudit trei ani.

Acad. Eugen Simion apreciază că această ultimă creație este „roman total: roman de dragoste, politic, intelectual, social, de moravuri, senzațional și despre mitul fericirii”. Personajul principal, un intelectual, filosoful Victor Petrini, este închis pentru o faptă dezvăluită de personajul-narator la sfârșit, după ce își povestește întregul traseu existențial. Retrăind, prin rememorare, toate evenimentele și întâmplările, dar într-o altă durată, Victor Petrini le analizează cu maximă luciditate, astfel încât analiza se adâncește spre zonele incontrolabile ale sufletului tuturor celor cu ale căror drumuri existențiale se intersectează calea sa.

Astfel înțelege că Matilda este misteriosul suflet abisal, care oscilează într-o afecțiune sufocantă și reacția viscerală imprevizibilă terorizantă.

Este confuză și dementială, dar își cunoaște și-și urmărește tenace toate interesele, ceea ce explică relațiile ei amoroase și căsătoriile cu un evreu, cu un poet, cu un mare demnitar din județ, apoi de la București. Cealaltă poveste de dragoste trăită cu Suzy Culala îi dezvăluie femeia „buimacă”, blândă, trecută prin multe, a cărei feminitate se bazează pe o continuă fugă de identitate. Avusese o viață grea, este real îndrăgostită de Victor, dar îi ascunde faptul că este căsătorită cu un inginer dipsoman pe care îl înfruntă în cabina unui teleferic și, fără să vrea, îl împinge în adâncul văii. Din această cauză este închis și, în așteptarea procesului, își deapănă amintirile, încercând să-și înțeleagă erorile. Aceste două povești de iubire detaliate în toate meandrele lor îndreptătesc încadrarea

romanului în categoria celor de dragoste, întărită de concluzia la care ajunge Petrini: „Dacă dragoste nu e, nimic nu e!”. Crima involuntară, precum și faptul că Victor Petrini omorâse în detenție un tortionar care își pusese în gând să-l extermină încadrează opera în senzațional.

Deoarece multe dintre evenimentele surprinse de Victor Petrini se petrec în întunecatului deceniu al VI-lea (al sec. al XX-lea), „deceniu obsedant” în care individul este sacrificat în favoarea unei false rațiuni istorice, romanul are o pronunțată tentă politică. Personajul principal este închis, trimis la canal, apoi într-o mină de plumb timp de trei ani. Aici tortionarul își pune în gând să-l ucidă, dar Petrini reușește să-l omoare. Toate aceste scene și multe altele fac din roman unul de moravuri. Memorabile sunt și alte confesiuni, din care menționăm scoaterea de la catedra universitară a unui mare poet și filosof (evident, Lucian Blaga) la care asistă Petrini, el însuși fiind profesor la Universitate.

Acest roman este, după cum susține Eugen Simion, „romanul unei mari conștiințe”, conștiința „unui mare prozator”, care, prin personajul principal, a demonstrat că spiritul dă omului forța să depășească toate vicisitudinile vieții. Citiți și recitiți opera celui care, din băătăura unui țăran din Teleorman, a făcut, prin talent și trudă, saltul în „bătătura” marii proze naționale.

Amintim că nume de prestigiu i-au apreciat creația: M. Ungheanu, N. Zăcin, N. Popa, E. Simion, M. Iorgulescu, L. Raicu, C. Regman, V. Ardeleanu, I. Bălu, G. Dimisianu, Florin Mugur.

FLOAREA NECȘOIU

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*